

ХХХ аср овози

ХА, СЕНГА ҳаммасини бир бошдан айтиб бераман. Эҳ, одамлар бошига тушган бало эди у кунлар. Уқ товушлари камроқ эшитилсин деб, момақалдироқ гулдириб, қаттиқ дўл ёқанда отишман бошлардим. Эсингдами, ўйлар сўқаларнинг атрофида чўзилшиб ётарди. Анув овар негр Пасасиннинг қийинги қара, осмон булутлар орқали одамларга ўқ ёдуряпти деб ҳамманни лавилласта, содда одамлар, ҳа, шундай экан деб унинг гапларига чиппаишиниб ўтирибди тагин... Эҳ одамлар бошига битган қора кунлар эди у даврлар. Мана, энди орадан анча вақтлар ўтди кетди. Хали ҳозиргача ҳеч қандам лом-ким деб оғиз очмаганим—у акамнинг уйда содир бўлган бир ҳодисани сенга айтиб бераман, юрагини ериб ичинини бўшатаман.

Ғилиб ўз акамнинг уйда бирон марта ҳам ўқ отмаганман, ҳатто катпарларга ҳам. Мен сенга айтдимки, доним ҳам мана шундай ахлаб бўлавермаганман деб... Оқ гоҳида бир ўқ билан калламини тилка-пора қилиб ташлагим келди... Уша тун содир бўлган ҳодисани худди кечанига бўлгандай эсламан. Ҳаммадан бурун Ритани, унинг шаҳар қизлариникига ўйлаш тирноқларини ҳеч қачон унутма олмайдим. Росанинг улар келишмаганда қандай соҳ бўларди, деган гаплари хали-хали кўлнинг остида жаранглаб туради. У ўрнидан туриб, авлиқларга сингиб шам ёқмоқчи бўлган эди, Хуан улар бизга хукум қилиб қолгудек бўлса, ёнги қичиб кетиши мумкин деб, русат бермади. Хуан Росани юпатиш учун «хотини, беҳавотир бўлавер, улар келишмайди», деб қўйди. Лекин

Уша кечасидаги воқеа худди ҳозиргина бўлиб ўтгандай ипидан игнесигача батафсил хотирамда сақланиб қолган. Айниқса, Рита, унинг худди нимагадир олдиндан тайёргарлик кўргандай тирноқларини эгзовлашлари кўз олдимда қолиб кетган. Ҳа, мен ўша тунда нима ҳодиса содир бўлган бўлса, Бирни жуда яхши хотирлайман. Сен-чи, умрингда ўтган бирон-бир тунни эслай оласанми?... Эсимда, Тико Ритадан бирдан милтиқ отишини биласини, деб сўраб қолди. Шунда Тико туриб: «Ундай бўлса, эртдан ўргата бошлайман. Сен мана ўқини ўргатасан, мен эса, милтиқ отишини, келишимки!»—деди. Шунда Ританинг қулиб юборгани эсимда. Яна бирдан ҳаммамиз жимиб қолдик. Менинг эса шунча вақтдан бери терлявериб, кийимларим ша-

ган тарафга отиб типирчиллаверди. Рита ҳам ўқ узишни тўхтатиб қўйди. Чунки милтиқдаги ўқ туганган ва у қандай қилиб ўқлашни билмас эди. Ташқаридан эса, ўқ хали ҳам ёмғирдай қуйиларди. Лекин биз ўқ узишни тўхтатиб қўйганимиздан кейин улар ҳам секин-аста ўқини камойтиришди. Бора-бора эса тўхтатиб қўйишди. Булар бари кўпга чўзилмади.

Роса болаларини кучоқлаб отманглр, деб ўйдан ташқарига югуриб чиқди, Рита бўлса, қаровотинг ёнида чангақ бўлиб ётарди. Овозлар шундоққина унинг ёнгинасидан эшитила бошлади. Мен шу он милтиқни қўлимга олдим-да, қўндоғи билан бир неча бор қаттиқ-қаттиқ бурнимага, пешанамга тарақлатиб солдим. Шундан кейин Тиконинг ярасига қўлимни боттириб, юққан қонларни кўкракларимга, бошларимга суртавердим. Сўнг Тикони қаровотдан олиб ерга ётқиздим, ўзимни унинг ҳали совимай халқоб бўлиб турган қони устига ташладим. Кейин секин аста емакхонадан эшитилаётган Роса ва ўзгаларнинг овозларига қулоқ тутдим. Теъдда хонага қўқ кўзи бир киши кирди — афтидан, шайка бошлиғи бўлса керак. У Ритани кўрдию, орқасидан изма-из кириб келётган бошқа бир кишига қараб: «Вой-буй, манами янги тухумдан чиққан жужани кўр, бузуқ, ўқитувчи, унга бир назар солсаларингчи», деди. Шундай дедию, шистолетини Ритага тўрғилди. Пертига бўлса, орқасидан келиб қўлини ушлади, оттирмади. Кейин халғи шайка бошлиғига ўйлаётган киши Ританинг нимчаси билан сийна-бандини тортиқлаб яритиб ўзиб ташлади. Бошқа қаровотдан эса Росани аўрлашарди. Унинг фарёдини қулоғининг остида хали-хали эшитиб турарман. У холдан тўйиб, судраб ташқарига олиб чиқиб кетишди. Шундан кейин халғи кўккўза (кейин билсақ у ҳақиқатан ҳам шайка бошлиғи экан).— Ритага яқинлаб кел-

Егише ЧАРЕНЦ, (Арманистон).

Ҳаётда улғайса янги бир авлод, Кириб келганида тагин наваҳор — Бу ёруғ кўшдан юрт бўлиб оёдоқ Доворан қалбларда яшар тақдор. Бу бахт тақдорларини ҳар гал шу қўйи: Хар сафар ўзгача табассум ила. Хар сафар тағисиз куч, маъсумлик ила. Хай ўғлон, қабул эт, нугил бу бахтин Асрағил мисоли қўйиғ қароғи. Қизларинг ишқларинг кўзлари, тамли — Хира кунларинг айлар қароғи... Чароқек ёнаркан сулура лаблари Сармаст бўл, севгининг сушларидан. Куйларман севгиним, пок ўитларим — Бекбадир. Холм у сўнги гаридан... Ҳаётдан насибдур бизга бу туғу, Баҳор қўндоғида, боқий фасллик... Хар дақиқасида сукат ва туғу Гоҳ жазирама, гоҳ салқин нафаслик. Кунган далаларга йўлнинг соларсан Голиб кўллар ила гуллар узгани. Йўлнинг замонага ҳамдам топарсан, Айри тутмай ўздан дўсту узгани. Йўқ, на фақат қалб, на жисму жонинг... Еш атасилар ҳулқ-авторингил ҳам. Шунда... Вақт ҳам алқаб сенинг номингил Ташлар тагин шоду улғувор қадам. Майлига баҳоринг қилсин тантана, Гулларга кўмилсин йўлларинг буткул. Чароғон қўмилмоғи қарақиди яна Ёруғ қўмилмоғи ишқинг-ла бу йўл. Баҳоринг ёшлигинг чаманида қул, Сен билан ташласин баҳор ҳам қадам. Заку шайка ила ҳадиксиз, дедил Истикбол урғига нигоҳинг қада. Татиб муҳаббатинг тоғли мевасин, Олдин ҳақиқатини жоил кўнсинга: Сунячиқ эрурсан севгиниға сен Уик йорачингдек асраш — бурч сенга. Унутмай севгининг ҳулқ атри ақиқиб... Айларинг ўшанда тулзор чаманига. Қачонки, севгинил севгисиз ёниқ. Турмуш ҳам оташ-ла соғур алғиқ. ОТАЕР таржимаси.

Гаффор МИРЗО, (Тожикистон).

ВИСОЛ ЧАШМАСИ

Тоғ бағрида, тош қўзида бир чашма кўрдим, Қандай қилиб дўл тоғдинг? деб бердим мен савол. Тилени ё сеҳринг борми, айт дея сўрдим, Тош кўсини парчаладинг, қандай айтақол? Шу дам чашма қўзугу бўлиб кўрдинг гўё, Бир дилрабо сарғушайтин айтди тасвирин: Қадим замон шу тоғ юрда икки ёш, барно, Жондан ортқ севнаркан улар бир-бирин. Чашма жойи бўлган улар наслга мақон, Икки дилдор тош деворга бош эғиб боққан, Бир мардик элин тенгсиз кўрди, навқирон, Бир гулшан эл ингори, дилга ўт ёққан. Қоя жонинг тағ-тағида, харсанг тубида Юз машаққат билан янгила селқиб оқарди, Тош тубидан икки қайноқ юрак нигоҳин, Икки севги сўзини ҳар кун тинглаб боқарди. Жилға тўхтаб, иттилоғи иши, несиқ нигоҳга, Топши ялаб, сўнг ёрибди харсанг кўзини. Жилға умрин раво кўрмай қоронги, чоғта Кўрди сўнг кўрди олам ишқиде ўзини. Шундай хар кун кўрар экан ошпақар наслин, Улар севги сирларини сўйларкан унда, Жил ўтириб, қалблар ёниб чашма бўйида, Хар иккин сунга боқиб ўйларкан унда, Чашма икки бу мусофиро севги нигоҳин, Оташ юрак тўққинини сўйлаб оқаркан. Улар сўз, севги кўли хароратидан Шундай қайнаб, мангу тинмай қуллаб оқаркан. НАЗАРМАТ таржимаси.

Мануэль Кофньо Лопес КУБА

Мен ҳеч қачон сен уйлаган, сен тасавур қилган одам бўлган эмасман. Даледа ишлаётганимда Клементо мени одамларга ўрнат қилиб кўрсатарди, аслида эса мен бу мактавларга лойиқ эмасдим. Кўпчилик бўлиб адилларни тозалаётганимизда зовурда яшириниб ётган бир қароқчиға дуч келиб қолган ҳам мен эмасдим. Эсингдами, ўшандаёқ жанг бошланиб кетган эди. Бирдан мушллашиб кетдик. Мушллаша-мушллаша охири уларнинг барини қўлга олгандик. Ушалардан фақатгина иккитасигина тирик қолди дегани менга бир кун Канадио. У бор гапни айтиб берди. Тўғри, билганларининг ҳаммасини айтиб берди. Мен эса ундан кўпроқ нарса билардим, лекин айтолмадим, айтишга журъат қилолмадим, вужудимда журъат етишмасди. Киши билган нарсасини журъат билан айтиш учун ҳам мёрд, иродали бўлиши керак экан. Мардик эса чидамлиликни талаб қиларкан. Буни мен энди билиб турибман. Мардикнинг ўрғаниши керак экан, мардикнинг.

Мен эди ортқ тоқат қилиб туролмайман, сен ҳаммасини билишинг керак. Қулоқ сол, сўзлаб берай.

Уша воқеалар одамлар билганчалик эмас, ҳаммаси бошқача бўлган. Гуанабон деган жойида, эсингда бўлса, Хуан Хименес билан Пандо, Крусини осиб ўлдирган эди. Мен уларни қандай қилиб дароҳат-о осмиғларининг гувоҳи бўлганман. Булар осмиғларидан сел олдин каллакесар Ландо Лимани қўлга туширган бир батальон солдатни сув ҳамда кофе билан қай холлат-де мехмон қилишганини ўз кўзларим билан кўрганман. Ҳамма ҳодиса худди шу кунки кечаси акамнинг уйда содир бўлган. Биласини, баъзида бир ўқ билан калламини тилка-пора қилиб ташлагим келиб кетди. Эсингдами-йўқми, билмайман, ўша кунки селлар уларни ўраб олишга кетганларингда ҳар эҳтимомга қарши, керак бўлиб қолар деб бизга учта бешотар қолдирганларингил. Уша пайтада мен сени кўрмай қолдим, эҳтимом, сен ҳам мени кўрмагандирсан. Лекин нима бўлмасин сен ўша топширинки бажаргани кетганларнинг ичиде бўлган бўлсанг керак. Эсимда, ўша кунки кечкурун Рита биз билан машғулот ўтказди, лекин кўп эмас, бирпас. Шу топда қулоққа машғулот кирармиди, ҳаммамиз ҳаддан ташқари ҳаяжонланган эдик. Соат тўққиз бўлар-бўлмас чироқни ўчириб жой-жойимизга ётиб олдик-да, хар хил ҳодисаларни гаплаша бошладик. Мен эса ётган қўйим ким эмасдим, бунинг устига бутун беданимдан шовуллаб тер чиқардим. Чунки билардимки, бир оғиз гапирмас борми, ичиндаги сирини тағиб, кўрқоқлигини содирлаиб қўядим. Сен буни тушунишинг, билишинг керак. Ахир, шу пайтагача онандан ту-

лаббо қўл бўлиб кетди. Тик этган товуш юрагимга қаттиқ таъсир этар, ҳаяжоним баттар авжига қичиб борар эди. Дароҳдан қичиб келётган шов-қин суронини эшитганимда, кўзимни йириб-йиртиб очиб, ширин уйкуда ётган Ритага тикилдим. Овозлар борган сари яқинлашар ва яқинлашган сари қаттиқроқ эшитиларди. Тико ирғиб туриб деразага югуриб бордию, дەرвор тиззалаб олди. Мен ўрнимдан туришим билан тахта девор тиркишидан душманни нишонга олаётган акамни кўрдим. Роса билан болалар уворос солиб чиқиришар эди. Мен уларнинг олдиға бордим. Эсимда, ўшанда Роса туриб, қўя қонларинг энда, уларни овқатлангирас овқатлангирас қолайлик, болаларинг бор, деди. Мен ҳам унинг фикрини қуватладим, энг маъқул йўл шу, киши билди хали олдинда нималар бўлишини, дедим. Тико шу онда ҳазабдан кўзларини ёниб менга ташлади. «Кўр-қоқ! Кўрмайсанми уларнинг қандай разиликлар қилаётганини», деб сўйиб ташлади. Оқ, қани энди, у мен кейинроқ нималар қилиб қўйганимни бир кўрсал... Баъзан бир-ўқ билан калламини тилка-пора қилиб ташлагим келди... Назаримда, Тико ўт омасидан олдин эшикдан бошини чиқариб уларга қараб нимадир деб қичқиргандай бўлди. Бунга жавобан бир зумда ўнга кўрғошнинг ўқлар жаладай кўйилди. Мана шу дақиқани кўришининг жуеда-жуеда истардим-да, Уйнинг тахталари худди арралаб ташлагандай уйиб кета бошлади. Назаримда, уй ҳам ҳозир қулаб тушиб, босиб қолаётгандек туюларди.

Шундан кейин орага жимлик тушди. Улар уйимизни ўраб олишди. Лекин Тико уларга мардона қараб туриб ўлмас қўямизки, селларга ҳеч қачон қуролни топширмаймиз, деди. Ана шундан кейин улар қиёмат кунини бошимизга соғилди. Қоронғиликда ҳеч нима кўрмаймиз, фақатгина ўқларнинг ялт этиб чийиллаб уйиб ўтишлариниға кўзга аранг ташланиб қолади. Отишма пайтида Росанинг фарёдию, болаларининг қичқиринини эшитиб қолдим. Улар тарафга ўрмалаб борарканман, тўсатдан Тиконинг ердан бер, яра-ландим, дегани қулоғимга кирди. Олдиға келиб қарасам, қўйлағи қон. Кўкрағига қўлимни текиб ўқ теккан жойини пай-наслаб топдим, ўқнинг ўрнига бермоғим бемалол сибиг кетди. Шу пайт Рита милтиқни қўлиға олдию, деворнинг ёригидан қараб ўқ, узаверди. Мен Тикони қаровотга ётқиздим, да акамнинг олдиға эмаллаб бордим. Акам бўлса жон-жаҳди билан ўқ узарди. Лекин шу пайт бир ўқ келиб унинг қоқ бошарасига теғдию, у чалқанчасиға йиқилиб, худди калласи шарт узиб ташланган хўроздай ерда ўзини дуч кел-

АЛАНГА МАВСУМИ

Ут олди! Бутун шаҳар ўт олди. Мангиллашган оловда йўқолди — Худди девордагидек қўллар, бирмоқлар сояси каби, Жим-жит, секин, оҳиста, оқиб кетар ақл ва идрок. Лахзада қўмилган миллионлаб ойна синқиларди. Эски ҳоддалар, оғир, кўрғошнинг каби оғир... Сувонлар чанг-тўзон ва ажал қўнқаларда эзилган, майиб томлар орасида Чалқаш электр силлари ётар Бир неча ри! айланасида — Ажал!

Сўнгсиз чуқурликларда дафъатан пайдо бўлган, Тоғ тизмаларига ўхшар Хиросима. Бир лахзада ер ҳам қалтираб кетар— Портолға ва оҳу-ноладан! Хиросима осмонда юксалар янги куёш: Уни мажбур этган Уран 235, Катий план асосида беш юз метр юксакликда... Соат секин-аста ўн беш минут ўтганда Қўнғағ иҗтиди шаҳарликларнинг. Урмаларкан, тилсиз алағга — Шишиб кетган инсон терисини - ялар. У ёрилиб кетар чўян қозон сингарин... Бўрон уварлар, сўнгсиз жала, оломон, оломон, Сўнгсиз оломон! Хиросима осмонда осилган галатига камалак остида — Наҳот излаб, шаҳар ташқариси

Урмалар, чумоли сингари, ини Бузилганлар. Фагин, елаксин қисиб, ожиз дарбадар. Аста, қадамба-қадам, изма-из, Турна қатор силкири, инсон саналган шарпалар Само ҳам қоршиган ер билан Ериланг ҳаво тўққинини — Бузувчи қўланса хид билан азалий — Соқин, лойқалнимасдан, етти дәрб оқар Хиросимада. Эшитилар шитирлаш— демак, суе Мурдаларга тўлдиран, кўм-кўк чўрғоғини. Куйш ёндирар, ёғиғир шивалар, Бөлөви яланглак уч рига тенг келар, Тўлиб кетар, оппоқ суяклар ва гиштларга... Ердан уч сикү? кўтарилган Хиросима. Уланлар — 247 минг, Бедароқ кетганлар — 14 минг, Ярадорлар — 38 минг. Ҳар томонда сочилиб ётар. Атом музейининг экспонатига ўхшар Хиросима. Атом бомбасини синаш вақтиде Кузатиш эсоби солинган парашот боғлаб қўйилганди, Гўё дунёнинг энг хилват жойиға— радио тўққин иллари-ла... Парашот — биз хиросималликлар. Ҳеч қачон унутма олмайдиган ўша субхидамеда? — Енги булутлар орасида аста чайқалиб турарди... Ш. ТУРОБ таржимаси.

1) Ри — ўлчов бирлиги, 9.927 км. га тенг.

Семён ЛИПКИН, (РСФСР).

Ҳайкирарди тўлқин маёқ остида, Товшин тинглаганим, деғиз тўғбни Тулолганда у вақт ёвош, оёсуда, Еш эдим, титратар эдим дунёни. Энди-чи, ўзга хис, ўзга шовқ ила Денгиз соҳилида турибман тагин. Тўлқинларнинг дардчил сўхбатларида Англиёман энди мен улар тўғлоғи. Ўқийлар бор: маънос, захматкан, қаққон, Кўн-ю жаҳдор, аёёр, аластин. Баъзис даи қўлиб, дам чекар афсон, Баъзис шаниллар бордек бир қасди. Баъзис тоқшин-у баъзис беҳол,

Титроғи ботирлик касб этар бирдан. Баъзис гулбаздай — савдогар аёл: Савдо қилар қўруғ, кўпиклар билан. Баъзис осмонга сакрар — ҳавоғи, Ва ношуд тўққининг оқчани саёз. Табиат лоқайдмас, [гарчи ёвоғи] Биздан олоқк бўлар ханиша қисс. Табиат таржима билан муштарий, Бизлар — аспиритми, у — биздан нусха. Илгарй бошқайди денгиз тошлари, Энди тўққинларнинг хайли бошқа.

Уша ҳодисани кейин мен тамоман ўзгариб, бошқача, эини бошимдан ўтган халғи воқеани гапирмасдан олдин мени қандай деб уйлаган бўлсанг, худди шундай бўлиб қолганми.

Т. АЛИМОВ. таржимаси.

ТОШКЕНТ-ХАЛҚАРО АНЖУМАНЛАР ШАҲРИ

Бугунги Тошкент фақат Шарқ машъалиғина эмас, деярли хар йил Ийрик-Ийрик халқаро тадбирлар ўтказилди турадиган шаҳарга ҳам айланган. Иқиндағина шахримизда Осен ва Африка мамлакатлари кинофестивали бўлиб ўтди. СУРАТДА: халқаро Тошкент кинофестивалига келган япониялик киноарбоулар. М. Нуриддинов фотоси.

Семён ЛИПКИН, (РСФСР).

Титроғи ботирлик касб этар бирдан. Баъзис гулбаздай — савдогар аёл: Савдо қилар қўруғ, кўпиклар билан. Баъзис осмонга сакрар — ҳавоғи, Ва ношуд тўққининг оқчани саёз. Табиат лоқайдмас, [гарчи ёвоғи] Биздан олоқк бўлар ханиша қисс. Табиат таржима билан муштарий, Бизлар — аспиритми, у — биздан нусха. Илгарй бошқайди денгиз тошлари, Энди тўққинларнинг хайли бошқа.

Ю. Шомансур таржимаси.

Али Иби ХАДИЯ, (Тунис).

ЙУҚОЛГАН СЕВГИ

Севги, селдан кетдим узоқ. Ҳеч тасилин тоғидим бирю. Нима қилсин юрак бешора? Тополмас дардига чора? Севгини мен қилсам-да инкор, У наҳбинин ёндирар тақдор. Узоқларда юрибман ҳиссиз Балки бундан шод эрур у қиз?

Юрак эса назар бир наҳот. Топсам деп севгилан ҳаёт. Ленин ишим юришмас ҳамон, Шундай бўлиб қолур беғумон. Ҳа, севгилан мен мангу маҳрум, Тақдир шунга айлади маҳзум. Р. ТОЛПОВ. таржимаси.

Шарқ шамоли. Фонар ва ёғиғир. Дилга ботар пичоқ — Оғир. Куча — Осилган Симларнинг Титроғи, Ҳамма томонда, Очади кучоқ. Юранин кўзгаган — Пичоқ. Ш. Раҳмонов таржимаси.

ТОШКЕНТ 3 ОКТОМБ 3 БЕТ.

10 ИЮНЬ, 1974 Й.

